

Spis treści:

Wprowadzenie

Część 1. **WPROWADZENIE DO POLITYKI SPOŁECZNEJ**

1. **Definicje, zakres i konteksty polityki społecznej**

(Ryszard Szarfenberg)

Polityka jako politykowanie i rządzenie

Działy i sprawy polityki

Zakres przedmiotowy polityki społecznej

Polityka społeczna a polityka gospodarcza

Polityka społeczna a rynek

Spółeczeństwo obywatelskie w polityce społecznej

Nauka i polityka społeczna

Polityka społeczna jako zawód

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

2. **Historia polityki społecznej**

(Julian Auleytner)

Geneza polityki społecznej

Polska polityka społeczna do 1918 roku (I etap)

Polska polityka społeczna w latach międzywojennych (II etap)

Tło polskiej polityki społecznej

Rozwój nauki o polityce społecznej

Polska polityka społeczna w latach powojennych (III etap)

Tło społeczno-polityczne

Nauka o polityce społecznej po II wojnie światowej

Nauka o polityce społecznej lat stalinizmu

Nauka o polityce społecznej po 1957 roku - nowe podejścia i definicje

Nauka o polityce społecznej po 1989 roku - kontekst gospodarki rynkowej (IV etap)

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

3. **Uwarunkowania polityki społecznej**

(Cezary Żołędowski)

Pojęcie i znaczenie uwarunkowań w polityce społecznej

Charakter refleksji naukowej nad uwarunkowaniami w polityce społecznej

Klasyfikacja uwarunkowań polityki społecznej

Uwarunkowania polityki społecznej w Polsce - podstawowa charakterystyka

Uwarunkowania ustrojowo-polityczne

Uwarunkowania materialne

Uwarunkowania związane z czynnikiem ludzkim

Uwarunkowania związane z zastanym modelem polityki społecznej

Uwarunkowania zewnętrzne

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

4. **Wartości i zasady polityki społecznej**

(Jolanta Supińska)

Wartości

Wartości w nauce celowościowej

Wartości w polityce

Czym wartościom ma służyć polityka społeczna?

Czy wartości polityki społecznej muszą stać w sprzeczności ze sobą?

Demokratyczne dochodzenie do konsensusu aksjologicznego

W poszukiwaniu całościowej wizji postępu społecznego
Zasady polityki społecznej
Między aksjologią a prakseologią
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

5. Style i instrumenty polityki społecznej

(Jolanta Supińska)
Zachowania -
Style realizacji polityki społecznej
Style reformowania polityki społecznej
Instrumenty
Instrumenty ekonomiczne
Instrumenty prawne
Instrumenty informacyjne
Instrumenty kadrowe
Instrumenty przestrzenno-czasowe
Dobra publiczne
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

6. Sektory, podmioty, poziomy i organizacja polityki społecznej

(Grażyna Spytek-Bandurska)
Sektory polityki społecznej
Sektor publiczny
Sektor prywatny
Trzeci sektor
Międzynarodowe podmioty polityki społecznej
Globalne podmioty polityki społecznej
Europejskie podmioty polityki społecznej
Krajowe podmioty polityki społecznej
Podmioty ustawodawcze
Podmioty wykonawcze
Podmioty sądownicze
Podmioty kontrolne
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

7. Diagnostyka i diagnozowanie w polityce społecznej

(Barbara Szatur-Jaworska)
Diagnoza, diagnozowanie, badania diagnostyczne
Cechy diagnozy w nauce o polityce społecznej
Diagnoza w polityce społecznej jako działalności praktycznej
Przedmiot badań diagnostycznych w polityce społecznej
Metody badawcze i źródła danych w diagnozie społecznej
Wskaźniki społeczne w polityce społecznej
Przykłady procedur i wskaźników diagnostycznych
Hutnan Development Index - przykład syntetycznego wskaźnika społecznego
Wskaźniki Millenijnych Celów Rozwoju - przykład zbioru wskaźników społecznych
Minimum egzystencji i minimum socjalne - przykład pomiaru ubóstwa
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

8. Ewaluacja i analiza polityki społecznej

(Ryszard Szarfenberg)
Trzy rodzaje systematycznych dociekań

Polityka, strategia, program, projekt
Struktura logiczna programu i jego teoria
Kryteria ewaluacji
Rodzaje ewaluacji
Metoda ewaluacji
Rekomendowanie programów społecznych
Rozwój i perspektywy ewaluacji i analizy programów społecznych
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

9. Polityka społeczna w różnych krajach i modele polityki społecznej

(Mirosław Księżopolski)
Charakterystyka wybranych modeli polityki społecznej
Typologie Titmussa oraz Furnissa i Tilton
Typologia Esping-Andersena
Orientacje antykolektywistyczna i kolektywistyczna
Liberalny model polityki społecznej
Motywacyjny model polityki społecznej
Instytucjonalno-redystrybucyjny model polityki społecznej
Współczesne strategie polityki społecznej
Polityka społeczna w krajach europejskich
Polityka społeczna w krajach południowo-wschodniej Azji
Polityka społeczna w krajach tzw. realnego socjalizmu
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

10. Międzynarodowe standardy i formy współpracy w polityce społecznej oraz ich wpływ na Polskę

(Gertruda Uścińska)
Unia Europejska: dorobek regulacyjny i koordynacyjny oraz implikacje dla Polski
Podstawowe regulacje odnoszące się do polityki społecznej
Europejskie Karty Społeczne. Wspólnotowa Karta Podstawowych
Praw Społecznych Pracowników
Programy i strategie społeczne
Rada Europy: dorobek konwencyjny, wpływ na polską politykę społeczną
Najważniejsze akty normatywne RE
Europejska Karta Społeczna
Europejski Kodeks Zabezpieczenia Społecznego
Międzynarodowa Organizacja Pracy: standardy MOP-u, konsekwencje dla Polski
Konwencja nr 102 MOP-u
Dalszy rozwój zabezpieczenia społecznego
Ratyfikacja przez Polskę Konwencji nr 102 MOP-u o normach minimalnych
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

CZĘŚĆ 2. WYBRANE PROBLEMY SPOŁECZNE I SPOSOBY ICH ROZWIĄZYWANIA

11. Teoria kwestii i problemów społecznych

(Barbara Rysz-Kowalczyk)
Historyczne tło kategorii "kwestia społeczna"
Tradycje myślenia o kwestiach społecznych w nauce polskiej
Współczesne opcje w interpretacji i stosowaniu kategorii kwestii społecznej
Kwestie społeczne a problemy społeczne
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

12. Rodziny polskie i polityka rodzinna; stan i kierunki przemian

(Grażyna Firlit-Fesnak)

Podstawowe pojęcia

Czynniki przemian rodziny współczesnej

Zróżnicowanie rodzin

Rodzina a gospodarstwo domowe

Ekonomiczne warunki bytu rodziny w Polsce

Polityka rodzinna w III Rzeczypospolitej

Rodzina mimo wszystko

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

13. Ochrona zdrowia w polityce społecznej

(Grażyna Magnuszewska-Otulak)

Zdrowie. Podstawowe pojęcia

Ochrona zdrowia

Uwarunkowania stanu zdrowia

Sposoby pomiaru stanu zdrowia

Polityka ochrony zdrowia

Świadczenia medyczne

Modele systemu ochrony zdrowia

Promocja zdrowia

Proces reformowania systemu ochrony zdrowia w Polsce

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

14. Problemy społeczne w sferze pracy

(Małgorzata Szyłko-Skoczny)

Przemiany w sferze pracy we współczesnym świecie

Przekształcanie się stosunków pracy, zwiększanie elastyczności rynku pracy

Kształtowanie się nowego modelu stosunków pracy w Polsce

Zmiana charakteru polskiego rynku pracy

Przekształcenia struktury zatrudnienia

Masowe, trwałe bezrobocie

Polityka społeczna wobec bezrobocia

Zadania polityki społecznej w walce z bezrobociem

Polityka rynku pracy

Instytucje i instrumenty polityki rynku pracy

Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego bezrobotnym

Aktywizacja zawodowa bezrobotnych

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

15. Zamożność, dochody, ubóstwo, świadczenia społeczne

(Renata Gierszewska, Jan Łopato)

Zamożność narodów - chaos terminologiczny

Źródła zamożności

Mierniki zamożności

Zróżnicowanie dochodowe społeczeństw

Źródła dochodów społeczeństwa polskiego

Zróżnicowanie dochodów w Polsce

Ubóstwo - próba określenia zjawiska

Linie i miary ubóstwa

Świadczenia społeczne

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

16. Edukacja, wiedza i umiejętności; szkolnictwo, polityka edukacyjna i poradnictwo

(Justyna Godlewska, Emilia Jaroszevska)
Polityka edukacyjna a polityka społeczna
Podstawowe wskaźniki w obszarze edukacji
Reforma systemu edukacji
Zmiana modelu szkolnictwa obowiązkowego
Finansowanie oświaty
Sposób nauczania
Kadry
Wychowawcza funkcja szkoły
Kształcenie zawodowe a rynek pracy
Szkolnictwo zawodowe w Polsce
Przejście ze szkoły do pierwszej pracy
Charakterystyka szkolnictwa wyższego
Matura i egzaminy wstępne
Liczba studentów
Finansowanie uczelni - koszt kształcenia
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

17. Dyskryminacja a równouprawnienie; zadania dla polityki społecznej

(Grażyna Firlit-Fesnak, Grażyna Magnuszewska-Otulak)
Rozumienie dyskryminacji i równouprawnienia
Polityka społeczna wobec zjawiska dyskryminacji
Równouprawnienie kobiet i mężczyzn; równe prawa, nierówne szanse
Nierówny status kobiet i mężczyzn w świecie pracy jako przykład dyskryminacji ze względu na płeć
symptomy dyskryminacji kobiet w świecie pracy
Równouprawnienie i dyskryminacja osób niepełnosprawnych
Działania na rzecz wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością
Sytuacja osób niepełnosprawnych w Polsce
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

18. Przestępczość jako problem społeczny; profilaktyka społeczna i polityka kryminalna

(Emilia Jaroszevska, Mariola Kordas-Surowiec)
Podział przestępstw
Uwarunkowania zachowań niezgodnych z prawem
Podstawowe wskaźniki i tendencje dotyczące przestępczości w Polsce
Przestępczość w Polsce i na świecie, analiza porównawcza
Zapobieganie przestępczości
Pojęcie zapobiegania przestępczości i klasyfikacja działań zapobiegawczych
Rola instytucji państwowych i organizacji społecznych w systemie zapobiegania przestępczości
Oddziaływania penitencjarne jako sposób zapobiegania przestępczości
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

19. Współczesna kwestia mieszkaniowa w Polsce; geneza, uwarunkowania, perspektywy rozwiązań

(Paweł Hut)
Problemy mieszkaniowe w Polsce w latach 1918-1990
Polityka mieszkaniowa: konieczny balast czy inwestycja w przyszłe pokolenia?
Charakterystyka problemów mieszkaniowych w Polsce

Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

20. Polityka społeczna wobec procesów migracyjnych

(Antoni Rajkiewicz)
Definicja migracji i ich miejsce w polityce społecznej
Społeczne aspekty migracji wewnętrznych
Migracje zagraniczne (zewnętrzne)
Migracje zarobkowe i edukacyjne
Prognozy migracyjne
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Część 3. WSPÓŁCZESNE WYZWANIA I KIERUNKI ROZWOJU POLITYKI SPOŁECZNEJ

21. Ubóstwo, marginalność i wykluczenie społeczne

(Ryszard Szarfenberg)
Potrzeby i grupy
Ubóstwo absolutne i relatywne
Marginalność
Cztery przybliżenia wykluczenia społecznego
Ubóstwo a wykluczenie społeczne
Wyniki wybranych badań
Polityka społeczna wobec wykluczenia społecznego
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

22. Spory wokół socjalnych funkcji państwa

(Julian Auleytner)
Komponenty państwa opiekuńczego
Polscy liberałowie wobec państwa socjalnego
Tradycyjny liberalizm - empiryzm Władysława Zawadzkiego
Demokratyzacja polityki społecznej Ferdynanda Zweiga
Krytyka państwa socjalnego w ujęciu Leszka Balcerowicza
Kościół katolicki wobec państwa socjalnego - państwo w służbie człowiekowi
Rerum novarum (1891)
Quadragesimo anno (1931)
Encykliki II Soboru Watykańskiego
Mater et magistra (1961)
Pacem in tenis (1963)
Encyklika posoborowa Laborant exercens (1981)
Zasady nauki społecznej Kościoła
Socjalna gospodarka rynkowa - przykład niemiecki
Sytuacja powojenna - w poszukiwaniu nowego ładu
Ważniejsze zasady socjalnej gospodarki rynkowej
Organizacje pozarządowe w polityce społecznej
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

23. Lokalna polityka społeczna

(Roman Wasylewski)
Terminologia
Decentralizacja polityki społecznej - uwarunkowania socjopolityczne
Decentralizacja usług społecznych - uwarunkowania ekonomiczne
Polityka społeczna centralna i lokalna - podstawowe dane

Finanse samorządowe a zadania polityki społecznej
Polityka społeczna a rozwój lokalny
Modele polityki lokalnej
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

24. Rola trzeciego sektora w polityce społecznej

(Ewa Leś)

Ujęcia definicyjne
Funkcje trzeciego sektora i jego rola w realizacji usług
Kondycja polskiego trzeciego sektora
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

25. Dialog społeczny a polityka społeczna

(Jacek Męcina)

Pojęcie, zakres i formy dialogu społecznego
Pojęcie i cele dialogu społecznego
Formy i płaszczyzny dialogu społecznego
Podstawy prawne dialogu społecznego w Polsce
Trójstronna Komisja do Spraw Społeczno-Gospodarczych
Wojewódzkie Komisje Dialogu Społecznego
Trójstronne Zespoły Branżowe
Naczelna Rada Zatrudnienia
Wpływ dialogu społecznego na relacje pracodawca-pracownicy
Dialog społeczny na poziomie europejskim
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

26. Reformy wprowadzające mechanizmy rynkowe do polityki społecznej

(Agata Krencik, Jolanta Supińska)

Dobre i złe skutki działania rynku - różne punkty widzenia
Gospodarka
Ile komercjalizacji w polityce społecznej?
Komercjalizacja założycielska
Działanie mechanizmów rynkowych w ramach sektora publicznego
Decentralizacja towarzysząca komercjalizacji usług społecznych
Komercjalizacja siły roboczej i płac
Co komercjalizować?
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

27. Rodzaje i formy aktywnej polityki społecznej

(Ryszard Szarfenberg)

Praca, aktywność, aktywizacja
Geneza i sens APS
APS w Stanach Zjednoczonych
s o APS
APS w promocji zatrudnienia
APS w Polsce - zatrudnienie socjalne i pomoc społeczna
Perspektywy APS
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

28. Europejski model socjalny

(Miroslaw Księżopolski)

Pojęcie europejskiego modelu socjalnego

Wspólne wartości i cechy strategii polityki społecznej realizowanych przez kraje Unii Europejskiej

Traktat rzymski z 1957 roku

Karta socjalna EWG

Europejska Karta Społeczna Rady Europy

Strategia lizbońska

Europejskie standardy socjalne

Zasada sprawiedliwości społecznej

Polityka społeczna i polityka gospodarcza

Rozwinięte instytucje dialogu społecznego

Modele socjalne w krajach Unii Europejskiej a europejski model socjalny

Perspektywy europejskiego modelu socjalnego

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

29. Internacjonalizacja polityki społecznej

(Włodzimierz Anioł)

Wpływ globalizacji na krajową politykę społeczną

Światowe dysproporcje społeczne

Kształtowanie się światowego rynku pracy i usług

Instytucjonalizacja międzynarodowej polityki społecznej

Wspólnotowa polityka społeczna

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Bibliografia

Indeks nazwisk

O Autorach